

Budapestre vonatkozó újságcikk

Osztályozás

425.091

Szerző: *Vertse Dezso*

Cím: *Amit még le kell bontani és fel kell építeni a Tabán körül*

Forrás: *Szemle Újság*

Bpest

1936 I. 1.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Hely

Idő

Személy

Helyszám

Amit még le kell bontani és fel kell építeni a Tabán körül...

Még sok áldozatot kell hozni a Tabán városrendezés tökéletes belejezésére

A Fehérsas-téri vöröstéglás iskolaépület falai mindennap atacsnyabbak néhány téglasorral. Tavaszra a Tabán területén ugyszólván egyetlen régi épület sem fog állani. A nyirkos, egészségtelen lakóépületek egymásután tűntek el, s lassan elfuvarozzák az utolsó kődarabot is, mely a vastagfalú házak valamelyikének sötét mélyén, talán másfél századon át hallgatta a tamburazenés éjszakai vidám, felejthetetlen nótázásait. Két esztendeje már, hogy dolgozik a csákány és hull a törmelék; pedig serényen folyt a munka. A boltozatos, dohos pincék alighogy napvilágot láttak, már be is temetődtek. A regényes, vén házak helyén néhány hét elmúltával zsege fűszálakat lengetett a budai szél.

A tabáni park a maga nyers mivoltában, már így félig-készen is szép Zöldelő sziget, enyhe völgyhajlat Buda szívében. A főváros kertészete még sok meglepő újítást, csodálatos csoportokat és virágszönyegeket fog létrehozni ebben a függőkertben. Meg kell azonban állapítani, hogy a tabáni parkot elsősorban

nem a kertészeti megoldások és virágdiszítványok teszik széppé, hanem a környéke és a fekvése. Budapestnek bizonyára sokkal jobb és művészebb kertje a Városliget és a Margitsziget. Olyan környezettel, olyan festőien csoportosított, változatos képet nyújtó panorámával azonban kevés szabad térség dicsekedhet, mint a tabáni park. Dél nyugatról a Gellérthegy fásított, villákkal beépített lejtője övezi, a Citadellával és a Gellért-emlékművel ékesítve. Északkeletről a királyi palota barokk-kiképzésű impozáns épülettömbje és a Várnak hosszan elnyúló, sűrűn beépített oldala, északról a Naphegy repkénnyel futtatott villasora. A park legmagasabb pontjáról pedig a dunaparti palotának és a pesti épületeknek, templomoknak ködhevesző, elmosódott körvonalai, az Erzsébethid robusztus pilonjainak jellegzetes vasarchitektúrája látszanak.

Az innen feltáruuló kilátás talán a legszebb és mégis ebben van a legtöbb diszharmonia. Elhanyagolt, magas tűzfalak, az Attila-köruti különböző (földszint,

egy- és három emelet) magasságu épületek, a tabáni római katolikus templom szentélye mögötti rendezetlen terület, a szerb egyházközség plebániájának és bérpalotájának szembeülnő csupasz hátfalai, a Bethlen-udvar betolakodó, zárt épülettömbje rendkívül lefokozzák a festő vásznára kínálkozó látkép lenyűgöző hatását. Ha igaz az, hogy a Tabán lebontása folytán ez a panorama most már örök kincsé marad Budapestnek, még akkor is, ha a park egy részét szállók és fürdők részére majd beépítik, akkor a park közvetlen környezetének a felújítás és megjelenés tekintetében szükséges rendezését már most kell végrehajtani.

Csunya tűzfalak, szép templomok

Az első lépés a szerb egyházközség négyemeletes bérházának és a templom melletti plebániának lebontása. Ezzel a legfeltűnőbb és legelhanyagoltabb tűzfalak tűnnek el a park területéről! A templom homlokzata műtörténeti szempontból különösebb értéket nem képvisel

ugyan, azonban diszesen tagozott, a Tabán látképéhez annyira hozzátartozó toronysisakja ezáltal végre érvényre jut és megkapja méltó helyét a városképben, melyet művészeti megjelenése folytán még is érdemel. A szerb templomot és a fal melletti régi siremlékeket fasorral kell körül ültetni és ezáltal elkülöníteni a profán szórakozások részére szolgáló parkot a esőndnek a birodalmától. A két épület lebontásával szabaddá válik a római katolikus templom melletti házcsoporthól körülvevett kis tér is, mely a történelmi városrész hangulatának most már egyetlen maradványa és megőrzője. Ez a kis tér parkírozással és a lakóépületek homlokzatának rendbehozásával rendkívül kedvesé és barátságossá tehető. Az egykori rácvárosból, a hajdani gabonakereskedők csengő aranyat rejtgető titokzatos lakóházaiból úgy sem maradt fenn semmi. Legalább ez őrizze emlékét továbbra is annak, amit nemrégiben még az Aranykacsá-, Holdvilág- és Kereszt-utcák zek-zugos házsorai több mint egy évszázadon keresztül képviseltek.

A házcsoporthoz csak a templom felé mutat némi egységet, a legszélső épület a Döbrentei-téri park felé egyenes tűzfalal záródik. Ez a megoldás, amellet, hogy a házcsoporthoz befejezetlenül hagyja, városrendezési és esztétikai tekintetben tarthatatlan.

A tűzfal elé a tabáni házak stílusában tervezett egyemeletes épületet kell emelni, három oldalról homlokzattal, a földszinten arkádós kiképzéssel. Ez a megoldás szervesen fejezné be a házcsoporthoz, azt az Erzsébethid felől is festői megjelenésűvé téve. A szerb egyházközség plebániája ez épületben nyerne elhelyezést, az

előtte lévő kertben pedig a Görög-utca sarkán álló, esetleg *nagyobbszabású szökőkutat lehetne felhívítani.*

A római katolikus templomtól az Apród-utcáig terjedő rendezetlen, hirdetőtáblákkal lezárt területet szintén ki kell építeni. Az árkádös motívum továbbfolytatásaképen, a torony előugrásának vonalában, az Apród-utcáig *oszlopsort, a szentély mögött pedig a tűzfalakat lezáró, egyemeletes épületeket kell emelni,* Igy az Apród-utca 10. sz. sarokház (Virág Benedek háza), a templom és az előtte lévő teret körülvevő házcsoport között meglenne a szerves kapcsolat. A telek keskenysége miatt itt nem építhető lakóház, a terület azonban például egy kisebb méretű *tabáni muzeum létesítésére kiválóan alkalmas.* Bizonyára számos történelmi emléktárgy van, melyek a lelőhelyet illetően, vagy históriai vonatkozásban a Tabánnal szoros kapcsolatban állanak. Ezenkívül fényképek, festmények, térképek és a jövőben elkészítendő színes gipszmodellek.

Semmelweis- és Virág Benedek-Muzeum

Az anyák élete megmentőjének, Semmelweisnek, aki itt született és Virág Benedeknek, a pálosrendi nagy magyar írónak, aki elhagyatott szomorú életének utolsó két évtizedét itt élte le, emlékei tiszteletére a fennmaradt hagyatékokkal (butorok, kéziratok, képek) egy-egy helyiséget lehetne berendezni. A Tabán utcaneveit pedig márványtáblába vésvé lehetne az utókor számára megörízni.

Az Attila-körutnak a Szarvas-háztól (Mátyás király volt vadászhastélya) az Auguszt-udvarig terjedő szakaszán álló épületek egy részét egyemeletesre kell átépíteni, ugyancsak a tabáni házak stílusában. Ez utzakaszon egy üres telek van. továbbá három háromemeletes, három egyemeletes és három földszintes épület. Az egyemelet magasságu épületsor következtében a királyi várkert dulsombu fái a park látképében érvényesülnének és az erdő sűrűségű fásor annak kedvező háttérül szolgálna. A szabad tér jellege is szélesebb körre terjedne ki. Ez épületek égtájolás és kitekintés szempontjából igen kedvező fekvésűek. Minden feltétel meg van ahhoz, hogy azokat előkelő magánpalotákká, vagy magasabb igényeket kielégítő, két-három lakásos bérházakká alakítsák át, éppen ugy, mint a Vár csendes, hangulatos kis lakóházait. Ilyen előkelő környezetben és a Belváros közelségében éppen az a fényűzés, hogy a lakóházak

ragyresze a kor igényeit meg sem közelítő lakásokat tartalmaz, illetve a Tabánhoz görcsösen ragaszkodó kisebb üzletek és vendéglők menedékhelyéül szolgálnak.

Az Auguszt-udvar ötemelet magas tűzfalat teljesen el kell takarni. A három földszintes lakóház lebontásával keletkező szabad területet parknak kell kiképezni, melynek északi oldalán keletkező tűzfalat (Auguszt-udvar) ötemeletes, a déli oldalán befejezetlenül maradó házcsoportot pedig egyemeletes épülettel kell lezárni, olyképpen, hogy az az Attila-körutra, a létesítendő kis parkra és a Váraltja-utcára három oldalról *homlokzattal legyen kiképezve.* Az öt- és egyemeletes házcsoportot elválasztó szabad terület a királyi várkertre nyíló kilátást csak fokozza.

A Tabán környékének rendezésénél egyetlen olyan jóvátételment tényezővel kell számolni, mely gyökeresen és véglegesen nem oldható meg: a *Bethlen-udvar.* Ennek a legfelső két- vagy három emeletorsát le kellene bontani. Ez az eszme hivatalos szakkörökben már többször felmerült. Eltűnne az utszakasznak sikátor-jellege, sötétsége, komorsága, másrészt kiegyensúlyozott átmenet keletkezne a háromemeletes Bethlen-udvar, a négy-ötemeletes Rakovszky és Auguszt-udvar, valamint a királyi palota várfalszerű erőteljes alépitményei között. A Bethlen-udvar megmaradó három emeletét természetesen *lapos tetővel kellene lefedni és tetőtérasszakká kiképezni.* Egyébként az épület homlokzati kialakítása a tabáni házak stílusához eléggé alkalmazkodik.

A Naphegy tetején álló kisdudóvó gyárépületszerű homlokzata némán és komoran néz a Fehérsas-téri iskola lebontott falai felé. Mintha nem látná a törmelék hullását, nem hallaná a fuvaros taligák tengelyének egyhangu nyikorgását. *Pedig ennek a vidéki vasútállomásra emlékeztető svár épületnek is el kell tűnni a Tabán látképéből.* Oly szembeötlő helyen áll és annyira uralkodik a szabad térség felett, hogy tulajdonképen *hamarabb le kellett volna bontani, mint a Fehérsas-téri iskolát.* Talán nem csalódunk, ha azt hisszük, hogy *nemsokára erre is sor kerül.*

S mit lehet még építeni?

A tabáni park környékét nemcsak épületek lebontásával, átalakításával, tűzfalak takarásával, kertészeti megoldásokkal lehet rendezni, hanem egy elenyésző kis részét be is lehet építeni. A Szent

Imre-fürdő folytatásában, a tranzverzális ut alatti terület-sávot villákkal kell beépíteni. Végeredményben nem indokolt, hogy a város közepén és a Gellért-hegy tőszomszédságában minden talpalatnyi hely zöld területté váljék. Ez tulságosan pazarló városrendezés lenne. A tabáni függőkert mitsém veszt jelentőségéből, ha óriási területéből egy keskeny sávot nyolc-tíz parcella létesítésével *magán-épületek építésére használnák fel*. A mintegy 15 méter magasán haladó tranzverzális ut alatti területet a lebontásból odahordott törmelékkel részben feltöltötték, s ma ez a földhányás képezi az elválasztóvonalat a Gellérthegy és a tabáni park között. Sokkal kedvezőbb lenne, ha a földhányás mentén *nyolc-tíz családi házból álló villasor épülne, mely a magas törmeléktöltést eltakarva, a mai nyers elhatárolás helyett összefüggést teremtene a gellért- és naphegyi villák, valamint a parkot köröskörül övező épületek között*. Természetesen magasföld-színtes, de legfeljebb egyemeletes családi házak építéséről lehet szó, *lapostetős kiképzéssel, hogy a kildítás a tranzverzális útról továbbra is zavartalan legyen*. Erős kertkulturával, a falakra futtatott zöld növényzettel ez a villasor nem lenne feltűnő és nem állana útjában a későbben végrehajtandó fürdő- és szállóépítkezéseknek. A nyaralóépítkezés jellegének hangsúlyozására még a növényzettel sűrűn befuttatott kerítések magasságát is *egy m-re kell csökkenteni és a hozzájáró utat aszfalt- vagy kőburkolat helyett*

betonba úgyazott kavicsokkal, *mintegy kerti sétányképen kell megépíteni*.

A tabánkörnyék rendezésének főbb vonásaiban ismertetett megoldásai még korántsem jelentik azt, hogy ezzel a közvetlen környéken városrendezés tekintetében egyéb hiányok már nincsenek. Csak azokról akartunk szólni, melyek fölöttébb kirívóak és amelyeknek megszüntetésére a parkosított Tabán szépségének fokozása érdekében — véleményünk szerint eziükség van. Kétségtelen, hogy e munkálatok nagyobb anyagi áldozatot igényelnek. A Tabán kisajátítási és eddigi rendezési költségeihez képest azonban olyan súlyos összegekről, mely a megoldás lehetőségét késleltetné vagy teljesen kizárná, nincsen szó. Ezt az áldozatot pedig meg kell hozni egy ilyen nagyszabású városrendezési művelet teljes és tökéletes befejezésére. A történelmi Budából ugyis alig maradt fenn valami, itt-ott elszórtan egy-egy töredék a mult fényességéből és tragédiáiból. A Mátyás-templom, a Halász-bástya mind új létesítmények; évszázadok viharai még nem korbácsolták meg annyira,

hogy minden szépségük ellenére a historiai névre számot tarthatnának. A Tabán azonban a maga eredetiségében másfélszázad súlyát hordozta lakóházaiknak boltivei alatt és ha városrendezési tekintetben sok kifogásolnivalót hagyott is maga után, mégis volt benne festői-ség, maroknyi történelem.

Kár lenne ezért maradéktalan pusztulásra ítélni a Tabánt. Hagyni kell belőle valamit az utókornak és az idegeneknek is. Ne csak álmodozó poéták szonettjeiben, festők vásznán, amatőrök filmtekeresein maradjon fenn csukottablakos házainak, vadszőlővel futtatott kerítéseinek, csöndes utcáinak hangulata, hanem egy része éljen tovább a valóságban is.

A Tabán környékének rendezése a mi szempontunkból tehát nemcsak városrendezési és városépítési feladat, hanem egyúttal eözia annak is: megmenteni a Tabán épületeiből azokat, melyek e városrész tovább fejlődésének útjában már ugysem állanak.

Vertse Dezső.